

37

St. prp. nr. 103. (1938)

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder, Rosenberg mek. Verksted og Fredriksstad mek. Verksted, samt statsgaranti for lån til anlegg av tørrdokk ved Langesunds mek. Verksted.

Finans- og Tolldepartementets innstilling av 20 mai 1938, som er bifalt ved kongelig resolusjon av samme dag.

(Foredratt av statsråd K. Bergsvik.)

Den 13 juli 1936 fattet Stortinget følgende beslutning:

I.

«Den for budgetterminen 1935—36 og 1936—37 gitte garantibemyndigelse forhøies fra 15 mill. kr. til 18 mill. kr.

II.

Kongen bemyndiges til herav å garantere for lån til

1. A/S Bergens mek. Verksteder på inntil kr. 3 600 000,
2. A/S Rosenberg mek. Verksted på inntil kr. 1 050 000,
3. A/S Fredrikstad mek. Verksted på inntil kr. 2 095 000.

III.

Garantien gis i det vesentlige på de vilkår som er foreslått av tiltakskommisjonen.»

Man henviser herom til St. prp. nr. 121 og innst. S. nr. 238 for 1936 samt Stortingsforhandlinger for s. å., side 1582—1620.

I St. med. nr. 27 for 1936 om fremme av skibsbyggingsindustrien og i St. prp. nr. 121 for s. å. er redegjort for landets skibsbyggingsindustri og dens evne til å hevde sig i konkurransen. De ca. 2 år som er hengått siden disse redegjørelser fremkom, har ikke bevirket noen vesentlige endringer i det billede som den gang blev gitt. Den skibsfartskonjunktur man har hatt, har bevirket noen bedring av verkstedenes regnskaper, men verkstedenes evne til å konkurrere med utenlandske verksteder, er ikke blitt større. Forholdet mellom nybygging for norsk regning i Norge og i utlandet i de 3 siste år fremgår av følgende opgave over tilgangen i handelsflåten ved nybygging:

	1935		1936		1937	
	Antall skib	Br. reg. tonn	Antall skib	Br. reg. tonn	Antall skib	Br. reg. tonn
Bygget i Norge . . .	45	29 005	61	29 633	90	28 159
» » utlandet . . .	20	150 156	28	191 075	47	284 300
Tilsammen	65	179 161	89	220 708	137	312 459

Som det vil sees blev i 1935 ca. 16 pct. av tonnasetilgangen bygget i Norge mot i 1937 bare ca. 9 pct.

Den tendens til økning i tonnasetilgangen i størrelsesgruppe 6 000 tonn og derover som har gjort sig gjeldende i lengere tid, har fortsatt

i 1935, 1936 og 1937. I 1937 falt således 43,4 pct. av den samlede tonnasetilgangen på skib på 6 000 br. tonn og over, mot 37,6 pct. i 1934 og 24,2 pct. i 1929. Når man skal søke den norske skibsbyggingsindustri gjenreist, blir det derfor en meget vesentlig del av op-

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v

gaven, å sette verkstedene i stand til på lønnsom basis å kunne påta sig bygging av store skib.

(Som oplyst i St. med. nr. 8 for iår har man hatt planene om modernisering av Bergens, Rosenbergs og Fredrikstads mek. verksteder under bearbeidelse og der har vært forhandlet om visse endringer i de opstilte betingelser. Forhandlingene viser at vilkårene for Stortingets garantibemyndigelse av 13 juli 1936 må undergå vesentlige endringer, hvis man skal få moderniseringen i gang på et noenlunde sikkert grunnlag. Forhandlingene med verkstedene er ikke avsluttet for nærværende, men spørsmålene er nu så pass avklart, at saken allikevel antas å kunne forelegges Stortinget. For å få moderniseringen i gang er det av vesentlig betydning å få en løsning på inneværende års Storting.

Man skal i det følgende behandle de 3 verksteder hver for sig.

A/S Bergens mek. Verksteder.

I 1929 blev Bergens mek. Verksted, Laxevågs Maskin- & Jernskibsbyggeri samt Evje & Andersens Slip sammensluttet og undergitt felles ledelse under firmanavn A/S Bergens mekaniske Verksteder med en aksjekapital på 2,5 mill. kr.

Bergens mek. Verksted, Solheimsviken, og Evje & Andersens Slip ligger innenfor Bergens bys grenser. Laxsevågs Maskin- og Jernskibsbyggeri ligger i Laksevåg herred. Verkstedet i Solheimsviken drives nu vesentlig som et nybyggingsverksted, mens de to andre verksteder vesentlig utfører reparasjonsarbeider.

Driftsresultatene har i de senere år stillet sig således:

1932 overskudd		kr.	21 567
1933 underskudd		»	17 794
1934 overskudd		»	94 674
1935 overskudd		»	32 990
1936 underskudd		»	152 532
			(dekket av reservefond)
1937 overskudd		»	466

Selskapets regnskap for 1937 følger som utrykt bilag.¹

I årene 1930, 1935 og 1937 var henholdsvis beskjeftiget gjennomsnittlig 842, 562 og 470 mann. Pr. 19 mars d. å. var beskjeftiget 677 mann.

I skrivelse av 13 november 1935 søkte A/S Bergens mekaniske Verksteder om statsgaranti for et lån på 1 mill. kroner til foreløbig modernisering av sin avdeling i Laksevåg. I skrivelse av 17 april 1936 blev andra-

gendet for Laksevågs vedkommende forhøiet til kr. 1 051 000 og dessuten søktes om garanti for kr. 5 032 000 til modernisering og utvidelse av anleggene i Solheimsviken og Laksevåg. Der søktes således om garanti for tilsammen kr. 6 083 000.

De vilkår for et statsgarantert lån på inn- til kr. 3 600 000 som Tiltakskommisjonen foreslo og som Stortinget tiltrådte i 1936 var følgende:

1. «Det statsgaranterte lån sikres ved 1ste prioritets pant i A/S Bergens mekaniske Verksteders eiendommer i Solheimsviken samt ved pant og oprykningrett etter de nuværende heftelser i eiendommene i Laksevåg og i Evje & Andersens Slip. Pantsettelsen skal også omfatte maskiner og annet tilbehør samt eiendommenes forsikringsbeløp.
2. Den statsgaranterte kreditt forutsettes forrentet med høist 1 pct. over Norges Bankts vekselkonto. Garantien skal avvikles i løpet av høist 15 år efter en med vedkommende departement nærmere forennet plan.
3. Der innhentes tilsagn om at selskapet vil få til disposisjon de økede driftsmidler som vil bli nødvendige efter moderniseringen. Til sikring av den fortsatte drift skal dessuten Bergen og Laksevåg kommuner erklære sig villig til å avsette en viss procent av skatteinntektene fra A/S Bergens mekaniske Verksteder, dets funksjonærer og arbeidere til dekning av et mulig underskudd på verkstedets drift i det år skatten betales. Viser driften for vedkommende år balanse eller overskudd, skal det avsatte skattebeløp frigis.
4. Sålenge statsgarantien er gjeldende, skal der ikke ufdeles utbytte til selskapets aksjonærer uten Finansdepartementets samtykke. Dessuten skal direktørers lønn eller annen godtgjørelse godkjennes av Finansdepartementet i garantitiden. For øvrig underkaster selskapet sig den kontroll som Finansdepartementet anser ønskelig. Utgiftene hermed dekkes av selskapet.»

Det statsgaranterte lån forutsattes ikke å overstige 60 pct. av den til moderniseringen anvendte kapital, idet meningen var at Bergens kommune og selskapet skulde skaffe de øvrige 40 pct. De fremlagte planer omfattet som nevnt moderniseringsarbeider for tilsammen kr. 6 083 000.

Departementet uttalte i proposisjonen at man overensstemmende med Tiltakskommisjonens innstilling, fant å burde la planene for moderniseringen av Bergens mek. Verksteder gjennomgå på ny, før en eventuell garanti blir gitt, for såvidt mulig å få fastslått hvilket beløp det vil være mest hensiktsmessig å anvende.

I de måneder som fulgte efter Stortingets beslutning, blev overensstemmende hermed verkstedsplanene tatt under fornyet drøftelse un-

¹ Følger som utrykt bilag.

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v.

der forhandlinger mellom verkstedenes direksjon og representanter for Bergens kommunes Plan- og Tiltakskomite. Etter å ha behandlet lønnsomhetsspørsmålet, kom man imidlertid til at drift etter gjennomført modernisering ikke vilde kunne påregnes å bære renter og avdrag på den nye anleggskapital. I verkstedenes skrivelse til departementet av 21 januar 1937 heter det bl. a.:

«Vi har utarbeidet en beregning over, hvorledes driften økonomisk må antas å ville stille sig, etterat man har foretatt de utvidelser, hvorom der har vært tale. I beregningen har man bygget på de salgspriser for nybygget tonnasje, som man mener forsvarlig kan legges til grunn. Man har videre regnet med den tilgang og den avanse på reparasjoner som man anser som en forsvarlig beregningsbasis.

Der vil med nødvendighet ved en slik beregning spille inn momenter av mer eller mindre skjønsmessig karakter og de enkelte faktorer kan selvfølgelig i større eller mindre grad diskuteres. Men det vil allikevel i ethvert tilfelle stå fast, at uaktet man har regnet med full utnyttelse av verkstedets kapasitet for nybygninger, er resultatet dessverre blitt så nedslående, at man finner det helt uforvarsvarlig å sette ut i livet utvidelsesplanene, før man har oversikt over hvilken hjelp og hvilke lettelser der kan skaffes driften ved foranstaltninger fra stats og kommunes side.»

Bergens kommunes vedkommende fortsatte imidlertid arbeidet med verkstedssaken. Herunder kom man også i forbindelse med Bergens Privatbank, som foruten å være verkstedenes bankforbindelse også er stor aksjonær. Under drøftelse av saken med banken fant man at det kunde være formålstjenlig å søke verkstedenes industrielle problemer gjennomarbeidet og om mulig klarlagt ved en mindre komite. På bankens foranledning påtok skipsreder Einar Engelsen og ingeniør Georg Vedeler sig å gå inn i en slik komite sammen med formannen i kommunens Plan- og Tiltakskomite, postfullmektig Lid og borgermester Einar Olsen, som representanter for kommunen. Ingeniør Bjørn-Røli blev tilknyttet komiteen som konsulent. Komiteen trådte sammen i november 1937 og har holdt en rekke møter, som blev avsluttet i Samnanger i dagene 26—27 mars 1938 i et møte hvori også deltok Tiltakskommisjonens formann, professor B. F. Halvorsen, samt ekspedisjonschef F. G. Nissen og byråchef Chr. Brinch, som representanter for Finansdepartementet. Komiteens innstilling datert 8 april 1938 følger som uttrykt bilag.¹

Komiteen kom til at man kan gjennomføre en rasjonell utvidelse og modernisering av Bergens mek. Verksteder med sikte på øket reparasjonsvirksomhet og stor-skipsbygging

med et kapitalutlegg på ca. 3 mill. kr. på grunnlag av en nærmere bestemt plan. Denne omfatter følgende arbeider:

For Solheimsviken:	
Ny bedding for 14 000 tonns båter, forlengelse av den nuværende skibsbyggingshall med nødvendige nye maskiner	kr. 480 000
Utvidelse av støperi inkl. nye tørkeovner etc. »	140 000
Utbygging av kai »	150 000
Tårnkran, skinnegang etc. »	180 000
	Kr. 950 000

For Laksevåg:	
Utstikkerkai med skinnegang ..	kr. 750 000
Tårnkran, 10 tonns elektrisk kran, samt dampkjørekran .. »	310 000
Nytt skibsbyggeri med nødvendige maskiner .. »	400 000
Bedding for mindre skib .. »	90 000
Utvidelse av maskinverkstedet, nødvendige nye arbeidsmaskiner, modernisering av metallstøperiet, rørleggerverkstedet etc. »	500 000
	Kr. 2 050 000

Hertil kommer nødvendig driftskapital som komiteen finner bør settes til kr. 500 000. Av de 3 mill. kroner tenkes 1,5 mill. kroner reist ved lån og 1,5 mill. kr. ved tegning av ny aksjekapital.

En av komiteen opstillet driftskalkyle etter foretatt modernisering viser omtrent balanse med årlig nybygging for 5 mill. kr. og et reparasjonsarbeider for 2,5 mill. kr. og et overskudd på kr. 350 000 med årlig nybygging for 5 mill. kr. og reparasjonsarbeider for 4 mill. kr. Der er da regnet med tollgodtgjørelse etter de nugjeldende satser, men derimot ikke med tekniske avskrivninger og renter og utbytte av den nye kapital.¹

Komiteens plan forutsetter at stat og kommune trer støttende til på følgende måte:

Staten gir enten det nye anleggslån, stort 1,5 mill. kr., som et direkte lån av statsmidler, rente- og avdragsfritt i 10 år, eller forhøier tollgodtgjørelsen således at forhøielsen minst tilsvarende verkstedenes årlige utgifter til forrentning og avdragning av et anleggslån på 1,5 mill. kr. Lånet forut-

¹ Den økning i satsene for tollgodtgjørelsen som er foreslått nedenfor, bringer en forbedring i de kalkulerede driftsresultater etter de 2 alternativer med henholdsvis kr. 125 000 og kr. 140 000.

¹ Følger som uttrykt bilag.

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v.

settes å stå tilbake for lån til nødvendig driftskreditt.

K o m m u n e n y d e r :

1. Inntil 1 mill. kr. av den nye aksjekapital.
2. Et årlig driftstilskudd svarende til den skatt som faller på arbeiderne, beskjeftiget ved nybygging (anslått til ca. kr. 200 000 årlig).
3. Fri elektrisk strøm for nybygginger (anslått til kr. 140 000 årlig).

Den resterende del av nykapitalen, kr. 500 000, påregnes tegnet av banker og private selskaper og personer.

Bergens formannskap vedtok 6 mai 1938 følgende beslutning:

«Bergens formannskap erklærer at kommunen vil være villig til å gå inn for en løsning av verkstedssaken i Bergen etter de hovedlinjer som er trukket op i «Verkstedskomiteens» innstilling. Formannskapet vil tilråde Bergens bystyre å bevilge den kapital- og driftsstøtte som etter den foreliggende plan ansees nødvendig fra kommunens side.»

En lignende beslutning er vedtatt av Laksevåg formannskap 9 s. m.

A/S Bergens mek. Verksteder har i skrivelse av samme dag¹ søkt om at der til verkstedenes modernisering ydes selskapet et lån av Statskassen, stort kr. 1 500 000.

Som det fremgår av det anførte, blir statsstøtten etter komiteens plan i vesentlige punkter anderledes enn etter planene av 1936. Istedenfor en statsgaranti på 3,6 mill. kr. foreslåes et direkte lån av statsmidler på 1,5 mill. kr. Lånet tenkes rente- og avdragsfritt i 10 år, mens man i 1936 regnet med forrentning og en avviklingstid av høist 15 år. Pantessikkerheten blir betydelig svakere enn etter de gamle vilkår, idet statslånet foruten etter nuværende heftelser til like skal stå tilbake for kr. 500 000 som reserveres for driftskreditt. De interesserte kommuners innsats — spesielt Bergens — blir betydelig større enn etter de eldre planer.

Departementet er enig med den kommunale komite i at verkstedenes drift i de første år etter gjennomført modernisering neppe kan forrente den nye anleggskapital hvis nødvendige avskrivninger skal foretas. Skal støtten føre frem, blir det derfor nødvendig at midlene stilles til rådighet uten at verkstedene i de første år belastes renter. Man vil derfor anbefale at der søkes Stortinget om samtykke til at rentene av et statsgarantert lån på inntil 1,5 mill. kr. for et tidsrum av inntil 5 år dekkes av statsbudgetets bevilgning til nye industrielle tiltak m. v. (kap. 1165). I betraktning av den fore-

¹ Følger som uttrykt bilag.

slåtte forhøielse av tollgodtgjørelsen, som etter de foreliggende kalkyler for full drift etter gjennomført modernisering vil bedre verkstedenes driftsresultater med henholdsvis kr. 125 000 og kr. 140 000 årlig, antar man imidlertid at verkstedene, når moderniseringsarbeidene er tilendebragt, bør kunne make å betale avdrag på det statsgaranterte lån. Man antar at lånet bør kunne avdras over 18 år, etter 2 års avdragsfrihet. Det er departementets forutsetning at kommunenes forpliktelser til å yde driftstilskudd og fri elektrisk strøm for nybygginger forblir gjeldende inntil det statsgaranterte lån i sin helhet er tilbakebetalt.

Man vil anbefale at departementet får be- myndigelse til å garantere for et lån til A/S Bergens mek. Verksteder, stort 1,5 mill. kr. etter de her optrukne linjer.

A/S Rosenberg mek. Verksted.

A/S Rosenberg mek. Verksted blev stiftet i 1896 med en aksjekapital på kr. 62 000. Selskapet kjøpte Stavanger mek. Verksted og senere store arealer på Buøy, hvor verkstedet nu ligger. Kapitalen blev flere ganger forhøiet således at den i 1918 utgjorde 6 mill. kr.

Verkstedet blev rekonstruert i 1930—31. Kreditorerne overlot da verkstedet til et nytt aksjeselskap, Rosenberg mek. Verksted, for kr. 1 200 000 som blev dekket ved overtagelse av aksjer. Dessuten blev det tegnet kr. 800 000 i ny kapital, således at den samlede aksjekapital blev 2 mill. kr. Ved rekonstruksjonen blev all gjeld, ca. 22 mill. kr. bortskrevet. I forbindelse med rekonstruksjonen fikk verkstedet tilsagn om et lån på kr. 850 000 av Statens Skibsfond til utvidelse og forbedring av verkstedet mot pantessikkerhet etter kr. 750 000. Av dette lån er hittil hevet kr. 767 322,81.

I årene 1931—35 var ved verkstedet gjennemsnittlig beskjeftiget 241 mann. Det årlige driftsunderskudd utgjorde fra kr. 27 000 til kr. 127 000.

Selskapet søkte i 1935 om Statens støtte til følgende forbedringer og utvidelser av verkstedet:

Pir med landfeste og svingskive	kr. 600 000
Utvidelse av maskinverksted	
samt ny surstoff-fabrikk »	300 000
Anordning av kjeleverksted »	100 000
Støperi »	150 000

Tilsammen kr. 1 150 000

De av Kommisjonen for nye Arbeidstiltak foreslåtte og av Stortinget tiltrådte vilkår

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v.

for statsgaranti for et lån på inntil kr. 1 050 000 var følgende:

«1. Det statsgaranterte lån skal sikres ved pant etter kr. 750 000 og sideordnet med kr. 850 000 i A/S Rosenberg mek. Verksteds eiendommer på Buøya med tilbehør og forsikringsbeløp. Lånet skal avvikles i løpet av høist 15 år etter en nærmere fastsatt plan.

2. Stavanger kommune gir verkstedet fritagelse for eiendomsskatt, vannavgift og kraftleie for 10 år i den utstrekning det er nødvendig for å bringe balanse i verkstedets driftsregnskaper, medregnet renter på gjeld og rimelige avskrivninger. Verkstedet kan dessuten i 10 år tilbakeholde 50 pct. av den skatt som betales til kommunen av verkstedet, dets funksjonærer og arbeidere til et driftsfond til dekning av mulige underskudd ved verkstedets drift.

3. Statens Skibsfond gir for 10 år tilsagn om rentefrihet for sitt lån til verkstedet i den utstrekning det etter de under punkt 2 nevnte tilskudd fra kommunen er nødvendig for å bringe balanse i driftsregnskapene for hvert år. Skibsfondet samtykker dessuten i at det stasgaranterte lån får sådan pantesikkerhet som nevnt under punkt 1.

4. Utbytte til A/S Rosenberg mek. Verksteds aksjonærer kan ikke utbetales i garanti-tiden uten Finansdepartementets samtykke. Direktørers og funksjonærers lønn skal godkjennes av Finansdepartementet. Selskapet underkaster sig forøvrig den kontroll som departementet finner nødvendig. Utgiftene hermed dekkes av selskapet.»

Det var forutsetningen at 1ste prioriteten, stor kr. 750 000 samt en pantobligasjon på ca. kr. 225 000 som verkstedet har mottatt fra Stavanger kommune for salg av Stavanger Støperi og Dokk, skulde anvendes til sikkerhet for driftskreditt for verkstedet.

Den 22 august 1936 anmodet departementet verkstedet om, forsåvidt man vilde benytte sig av statsgarantien, å forelegge vilkårenes punkt 2 for Stavanger kommune, idet man samtidig bad om at planene om utvidelse m. v. måtte bli tatt op til nærmere bearbeidelse og derefter ledsaget av anbud m. v. innsendt til departementet.

Borgermesteren i Stavanger meddelte i skrivelse av 4 desember 1936 at Stavanger formannskap hadde fattet følgende beslutning:

«Formannskapet tiltrer de av Finansdepartementet i skrivelse til Rosenberg mek. Verksted av 22 august d. å. stilte betingelser med den undtagelse at den del av skatten som verkstedet blir berettiget til å tilbakeholde, begrenses til 25 pct., samt at det driftsfond kommunen skaffer tilveie, stilles til sikkerhet for balanse i verkstedets driftsregnskaper, deri ikke regnet renter på det moderniseringslån som verkstedet optar som statsgaranti.»

Da verkstedets regnskapsstilling pr. 31 desember 1936 blev kjent, bevirket den en vesentlig endring i Finansdepartementets syn på moderniseringssaken. Verkstedets bygging

av to 2500 tonnere i 1935—1936 medførte så store tap at regnskapet for 1936 viste et underskudd på kr. 381 566,78 mot ca. kr. 127 000 i 1935. Dermed var det udekkede underskudd på selskapets balansekonto kommet op i kr. 724 577,51. Man måtte derved anta at verkstedet ikke vilde kunne skaffe sig den nødvendige driftskreditt på ordinær måte. Departementet lot, med tilslutning av Handelsdepartementet, foreta en teknisk-økonomisk gjennomgåelse av verkstedet ved direktør Frihagen og ingeniør Bjørn-Røli for å få undersøkt hensiktsmessigheten av inntil videre å drive verkstedet som reparasjonsverksted med delvis bygging av mindre båter.

Resultatet av undersøkelsen forelå i en utredning av direktør Frihagen av 5 mars 1937.¹ Det foreslås her at man ser tiden noe an for realisasjon av stor-skibsbygging ved Rosenberg mek. Verksted. Verkstedet bør først ved forsiktig drift med reparasjonsarbeider og bygging av mindre båter bedre sin økonomiske stilling og vinne større erfaring for derefter skrittvis å nå frem til den ønskede stor-skibsbygging. Som følge herav fant man å kunne sløife den «pir med landfeste og svingskive» til kr. 600 000 som gikk inn i moderniseringsplanen, mens derimot de øvrige planlagte arbeider fantes nødvendige for å sette verkstedet i konkurransedyktig stand, også under forutsetning av drift i mindre målestokk. Det beløp på kr. 550 000 som derved innspares på den bevilgede garanti, anbefales disponert som driftskreditt for verkstedet. I utredningen opplyses at Stavanger bystyres finansutvalg i møte den 4 februar 1937 enstemmig har erklært å ville anbefale overfor bystyret godtagelse av det i punkt 2 i de av Stortinget tiltrådte vilkår under forutsetning av at skatteavsetningen anvendes til driftsfond og ikke til betaling av renter eller avdrag på verkstedets gjeld.

Direktør Frihagens utredning blev forelagt verkstedet, Norges Bank samt Stavanger & Rogalands Bank A/S, som samtlige godtok forslaget. Imidlertid fant Kommissjonen for nye Arbeidstiltak, som fikk sig forelagt forslaget gjennom Handelsdepartementet, enstemmig ikke å kunne anbefale det. Handelsdepartementet sluttet sig hertil.

På foranledning av verkstedet anmodet Finansdepartementet den 9 oktober 1937 Tiltakskommisjonen om å ta saken op til fornyet drøftelse. Kommisjonen har avgitt sin uttalelse i skrivelse av 8 mars 1938.¹ Flertallet, bestående av formannen (professor Halvorsen), Christiansen, Enger, Nysveen og Owe,

¹ Følger som uttrykt bilag.

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v

fastholdt den tidligere innstilling, mens mindretallet bestående av Colbjørnsen, Nordahl og Olsen fant å burde anbefale støtte til verkstedet i det vesentlige overensstemmende med Frihagens og Rølis forslag. Kommisjonens medlem fhv. statsråd Mjelde var fraværende under sakens behandling.

Handelsdepartementet har i skrivelse av 29 mars 1938¹ sluttet sig til Kommisjonens mindretall under forutsetning av at det blir gjort fortgang med løsningen av spørsmålet om skiftordningen, således at Rosenberg mek. Verksted kan bli satt i stand til hurtig å utføre såvel reparasjonsarbeider som bygging av nye mindre skib og derved også lette verkstedet i overgangen til stor-skibsbyggingen.

Efterat Tiltakskommisjonens og Handelsdepartementets innstilling var avgitt, har man mottatt verkstedets årsberetning og regnskap for 1937.¹ Det fremgår herav at verkstedet i 1937 bare har hatt reparasjonsarbeider, hvilket har bevirket at driftsutgiftene er gått sterkt ned. Regnskapet er opført med et overskudd på ca. kr. 34 000 efterat der er betalt renter med ca. kr. 11 000 men uten avskrivninger.

Departementet finner under henvisning til de betraktninger som er gjort gjeldende av Tiltakskommisjonens mindretall, og til Handelsdepartementets uttalelse å måtte anbefale at staten støtter A/S Rosenberg mek. Verksted, i det vesentlige overensstemmende med den Frihagen-Røliske plan. Man finner imidlertid å måtte regne med at verkstedet vanskelig kan forrente moderniseringslånet i anleggstiden og de nærmest følgende år. Man vil derfor, som for Bergens mek. Verksteders vedkommende, foreslå at rentene av moderniseringslånet for et tidsrum av inntil 5 år, regnet fra lånets utbetaling, dekkes av bevilgningen på statsbudgettet til nye industrielle tiltak m. v. (kap. 1165). Driftslånet antas derimot å burde forrentes av verkstedet på vanlig måte. Efter verkstedets stilling ansees den i 1936 foreslåtte utviklingstid på 15 år vel knapp for moderniseringslånet, og man vil derfor foreslå en forlengelse med 5 år og således at de første 2 år blir avdragsfrie.

I hvilken utstrekning der vil bli behov for driftslånet, vil avhenge av den fremtidige virksomhet ved verkstedet. Å fastsette noen bestemt avdragstid vil her være mindre hensiktsmessig. Departementet skulde anta at statsgarantien for dette lån foreløbig bare bør gis for et tidsrum av 3 år, med adgang

til eventuelt å forlenge garantien i ytterligere 2 år, på sådanne vilkår som departementet da måtte fastsette.

Da statens støtte efter den nu foreslåtte plan går adskillig videre enn efter Stortingets vedtak av 1936, antar man at statsstøtten bør gjøres betinget av at Stavanger kommune uten reservasjoner godtar punkt 2 i vilkårene av 1936 med den endring at kommunens forpliktelser ikke begrenses til 10 år, men gjøres gjeldende inntil de statsgaranterte lån er betalt tilbake i sin helhet.

Under henvisning til det fremholdte vil man foreslå at departementet bemyndiges til å garantere for et moderniseringslån til A/S Rosenberg mek. Verksted, stort kr. 500 000 og et driftslån, stort kr. 550 000 i det vesentlige på følgende vilkår:

1. Moderniseringslånet sikres ved pant efter ca. kr. 430 000 og sideordnet med kr. 850 000 i A/S Rosenberg mek. Verksteds samtlige eiendommer med tilbehør. Driftslånet sikres ved pant efter ca. kr. 1 780 000. Sikkerheten omfatter også alle forsikringsbeløp. Lånet utbetales efter hvert som det blir nødvendig efter innhentet uttalelse av den i punkt 6 nevnte kontrollkomite.
2. Staten dekker rentene av moderniseringslånet for et tidsrum av inntil 5 år, regnet fra lånets utbetaling. Driftslånet forrentes av verkstedet.
Moderniseringslånet avvikles efter 2 års avdragsfrihet i løpet av høist 18 år, efter en plan som Finansdepartementet fastsetter. Statens garanti for driftslånet gis for et tidsrum av inntil 3 år, med adgang for Finansdepartementet til eventuelt å forlenge garantien i ytterligere 2 år, på sådanne vilkår som departementet da måtte fastsette.
3. Stavanger kommune gir, sålenge lånene løper, verkstedet fritagelse for eiendoms-skatt, vannavgift og kraftleie, i den utstrekning det er nødvendig for å bringe balanse i verkstedets driftsregnskaper, medregnet renter på gjeld og rimelige avskrivninger. Verkstedet kan dessuten i samme tidsrum tilbakeholde 50 pct. av den skatt som betales til kommunen av verkstedet, dets funksjonærer og arbeidere til et driftsfond til dekning av mulige underskudd ved verkstedets drift.
4. Statens Skibsfond gir for samme tidsrum tilsagn om rentefrihet for sitt lån til verkstedet i den utstrekning det efter de under punkt 2 nevnte tilskudd fra kommunen er nødvendig for å bringe balanse i driftsregnskapene for hvert år. Skibsfondet samtykker dessuten i at det stats-

¹ Følger som utrykt bilag.

Om endring i vilkårene for statgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v.

garanterte lån får sådan pantsikkerhet som nevnt under punkt 1.

5. Norges Bank og Stavanger og Rogalands Bank samtykker i at deres tilgodehavender hos verkstedet nedbetales i den utstrekning verkstedet kan make etter avgjørelse av den i punkt 6 nevnte kontrollkomite. Bankene skal for de nevnte tilgodehavender ha fortrinsrett til renter med inntil 1 pct. over Norges Banks vekselkonto. Renter og avdrag av pantobligasjonen fra Stavanger kommune skal uavkortet gå til renter og avdrag på bankenes tilgodehavender.

6. Verkstedets virksomhet kontrolleres av en kontrollkomite på 3 mann hvorav staten opnevner én, Stavanger kommune én og Norges Bank og Stavanger og Rogalands Bank én. Utgiftene ved kontrollkomiteen skal dekkes av verkstedet.

A S Fredriksstad mek. Verksted.

Fredriksstad mek. Verksted blev grunnlagt i 1870. Det ligger i Kråkerøy herred ved Glommas vestre løp, rett overfor Fredrikstad by. Verkstedets funksjonærer og arbeidere bor i Glemmen, Fredrikstad, Kråkerøy og Onsøy. Verkstedet blev aksjeselskap under det nuværende navn i 1906 med en aksjekapital på 1,4 mill. kr. I 1907, 1915 og 1916 blev kapitalen forhøiet til tilsammen 5 mill. kr. Den blev nedskrevet i regnskapet for 1934 til 1 mill. kr.

I 1930 fikk verkstedet et 4½ pct. moderniseringslån av Statens Skibsfond, stort kr. 460 000, med prioritet etter kr. 1 699 000 i verkstedets faste eiendommer. På lånet er der ikke betalt avdrag, mens renter er dels betalt dels kreditert til 1935. Siden 1935 er renter eftergitt.

Verkstedets drift viser overskudd i 1929 og 1930, men i de 3 følgende år gikk det med stigende underskudd. For 1931—33 utgjorde tapet på driften vel 1,2 mill. kr. Underskuddet for 1934 utgjorde kr. 533 501. På grunn av de store tap meddelte verkstedets bankforbindelse sommeren 1934 at såfremt ikke de interesserte kommuner eller staten kunde tre støttende til, således at bankens ansvar kunde begrenses, vilde driften ved verkstedet bli stoppet, såsnart de bestillinger som var under arbeide var ferdige. Etter forhandlinger mellom verkstedet, banken, kommunene og Socialdepartementet lyktes det å komme til en ordning for driften 1935, hvorefter tapet på driften inntil kr. 400 000 skulde dekkes på følgende måte:

De første kr. 120 000 av banken	
» neste » 240 000 av kommunene	
» — » 40 000 av banken med 1/3 og av	
———— kommunene med 2/3	
kr. 400 000	

Underskudd over kr. 400 000 skulde være kommunene uvedkommende. Etter avtale mellom disse og Socialdepartementet skulde staten eventuelt gi kommunene et rente- og avdragsfritt lån til dekning av 2/3 av ansvaret over kr. 65 000.

Kommunene forbeholdt sig at verkstedets regnskaper ikke skulde belastes med gjeldsrenter samt at avskrivninger skulde holdes utenfor. Til sikkerhet for kommunenes forpliktelser blev verkstedet bemyndiget til å tilbakeholde de ved bedriften inntrukne skatter.

En lignende ordning er gjort gjeldende for årene 1936—39, dog således at tapsfordelingen fra 1937 er endret derhen at alene de første kr. 50 000 dekkes av banken, de neste kr. 100 000 av kommunene, mens ytterligere underskudd dekkes med 1/3 av banken og 2/3 av kommunene. Avtalen mellom disse og Socialdepartementet har også undergått visse endringer.

Driften 1935 viste et underskudd, uten renter og avskrivninger, på kr. 152 000 hvorav banken, overensstemmende med avtale, dekket kr. 120 000 og kommunene kr. 32 000. For 1936 og 1937 er regnskapet — likeledes uten renter og avskrivninger — gjort op med overskudd på henholdsvis kr. 93 479 og kr. 141 193, således at det ikke er blitt aktuelt med tilskudd etter den inngåtte overenskomst.

De utbetalte lønningsbeløp til arbeidere og funksjonærer har i de 3 siste år utgjort:

1935	kr. 1 471 000
1936	» 2 394 000
1937	» 3 082 000

I de siste årene har det gjennomsnittlig vært beskjeftiget ved verkstedet henholdsvis 435, 800 og 975 mann. Pr. 1 mai 1938 var sysselsatt 1204 mann.

Verkstedet har to store beddinger som vil kunne gi plass for bygging av store skib på op til 15 000 tonn, men det trenges hertil beddingsutstyr og utvidelse av smie og maskinverksted m. v. For å skaffe plass hertil må én av de de mindre beddinger nedlegges. Isteden er det planlagt en ny bedding for 4 500 tonns båter.

De av Kommisjonen for nye Arbeidstiltak opstilte og av Stortinget tiltrådte vilkår for statsgaranti for et lån på inntil kr. 2 095 000 var følgende:

1. «Statens Skibsfonds tilgodehavende nedskrives til kr. 250 000 og Christiania Bank

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v

- og Kreditkasses tilgodehavende nedskrives til kr. 1 500 000.
2. Fredriksstad mek. Verksteds nuværende aksjekapital nedskrives til minimum. Statens Skibsfonds resttilgodehavende efter at den under punkt 1 nevnte nedskrivning er gjennomført, overføres til preferanseaksjer i selskapet. Likeså overfører Christiania Bank og Kreditkasse kr. 500 000 av sitt resttilgodehavende, efterat den under punkt 1 nevnte nedskrivning er foretatt til preferanseaksjer, så selskapet får en preferanseaksjekapital på kr. 750 000. Utbytte til aksjonærene må ikke utdeles uten Finansdepartementets samtykke, sålenge statsgarantien for selskapets lån er gjeldende.
 3. Christiania Bank og Kreditkasses gjenstående tilgodehavende skal forrentes med høist 1 pct. over Norges Banks veksel-diskonto, og banken skal ikke kreve større avdrag enn selskapet kan makte ved siden av å avvikle det statsgaranterte lån. Banken bevilger dessuten verkstedet en ny driftskreditt på inntil kr. 500 000 mot pantesikkerhet i selskapets eiendommer med prioritet foran det statsgaranterte lån.
 4. To tredjedeler av de skatteinntekter Fredrikstad, Glemmen, Kråkerøy og Onsøy kommuner har fra verkstedet, dets funksjonærer og arbeidere, skal i 10 år avsettes til dekning av mulige underskudd på verkstedets drift medregnet renter og rimelige avskrivninger. Frigivelse av avsatte beløp samt mulige andre spørsmål i forbindelse med avsetningen skal avgjøres av Finansdepartementet.
 5. Det statsgaranterte lån skal sikres ved pant i verkstedets samtlige eiendommer med maskiner og alt tilbehør samt forsikringsbeløp, med prioritet og oprykningsrett efter ca. 1,7 mill. kr. Lånet skal tilbakebetales i løpet av høist 20 år efter en plan som godkjennes av departementet.
 6. Lønn eller annen godtgjørelse til direktører og funksjonærer ved A/S Fredrikstad mek. Verksted skal godkjennes av Finansdepartementet. Selskapet underkaster sig forøvrig den kontroll i garanti-tiden som departementet finner ønskelig. Utgiftene hermed dekkes av selskapet.»

Det statsgaranterte lån var forutsatt anvendt således:

Ny bedding for 4 500 tonns skib og komplettering av nuværende bedding-utstyr	kr. 470 000
Stillasjer og avløpingsmateriell »	60 000
Sveiseapparater med kabler.... »	120 000
Utvidelse av skibsbyggeriet, kai og portalkran for utrustning »	230 000
Portalkran ved nuværende utrustningskai	» 90 000
Komplettering av smien	» 310 000
Nytt kobberslagerverksted »	100 000
Ny kontorbygning	» 100 000
Opmudring foran ny kai	» 40 000
Utvidelse av maskinverkstedet med nødvendige nye maskiner »	575 000

Kr. 2 095 000

Den 22 august 1936 tilskrev departementet verkstedet og anmodet om at vilkårene, for såvidt man vilde benytte sig av statsgarantien, måtte bli forelagt de interesserte kommuner og verkstedets bankforbindelse. Man bad samtidig om at planene om utvidelse m. v. måtte bli tatt op til nærmere bearbeidelse. Der er senere pågått muntlige og skriftlige forhandlinger mellem departementet, verkstedet, banken og kommunene. Som nevnt ovenfor er disse ikke endelig avsluttet.

På foranledning av departementet har verkstedets direktør i skrivelse av 5 februar d. å.¹ redegjort for hvorledes modernisering til et beløp av kr. 2 095 000 antas å ville påvirke verkstedets drift. På grunnlag av driften i tidsrummet 1 oktober 1936 til 1 oktober 1937 kommer han til at gjennomført modernisering betinger en forbedring i resultatene med ca. kr. 385 000, renter og amortisasjon av det nye lån tatt i betraktning.

Senere har man gjennom verkstedets bankforbindelse motatt regnskap for 1937.¹ Det er oppgjort med et overskudd på ca. kr. 141 000 som er anvendt til avskrivninger. Der er dog å bemerke at overskuddet er muliggjort ved at renter av Skibsfondets og bankens tilgodehavender, tilsammen ca. 6,04 mill. kr., ikke er utgiftsført. Efter den mottatte beregning skulde verkstedet, om det hadde vært modernisert, i 1937 hatt til disposisjon til avskrivninger og forrentning av eldre gjeld tilsammen kr. 141 000 + kr. 385 000 = kr. 526 000. Tollgodtgjørelse efter de nedenfor foreslåtte satser vilde ha bevirket en ytterligere forbedring av regnskapet med ca. kr. 191 000.

Verkstedets bankforbindelse har i skrivelse av 4 april d. å.¹ erklært sig villig til å nedskrive sin fordring pr. 31 desember 1937, stor kr. 5 556,981, med kr. 1 355 955, motsvarende en nedskrivning til kr. 1 500 000 av den del av bankens tilgodehavender som ansees udekket i verkstedets rørlige aktiver, jfr. garantivilkårenes punkt 1. I tillegg hertil kommer eftergivelse av bankens andel i verkstedets tidligere underskudd og de ikke beregnede renter, hvilke beløp pr. 31 desember 1937 opgis til vel kr. 800 000. Banken er kun villig til å stille til disposisjon ny driftskreditt for verkstedet mot sådanne garantier at kreditten ikke innebærer noensomhelst risiko for banken.

Kommunene har i skrivelser¹ av 15 oktober og 25 november 1936 og 14 januar 1938 uttalt sig om de forutsatte skatteavsetninger. I stedet for avsetninger overensstemmende med

¹ Følger som utrykt bilag.

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v.

vilkårenes punkt 4, foreslås avsetning til dekning av eventuelt driftstap av 40 pct. av gjennomsnittet av de skattebeløp som er innbetalt til kommunene fra verkstedets funksjonærer og arbeidere i årene 1935—1937 samt av alle skatter som blir inntrukket og utbetalt utover nevnte beløp.

De førte forhandlinger har vist at det er nødvendig at departementet står noe friere med hensyn til vilkårene for statens garanti, enn man gjør efter Stortingets beslutning av 1936. Det kan således bli påkrevet å slå noe av på kravene om nedskrivning av verkstedets gjeld og delvis konvertering av det nedskrevne tilgodehavende i preferanseaksjekapital. Banken har også i de 2 siste år strukket sig meget langt i retning av å bevilge verkstedet driftskreditt. Det er mulig at det under disse omstendigheter kan være riktig å lempe noe på kravet om ny driftskreditt som uttrykkelig vilkår for garantien.

I likhet med hvad der er foreslått for Bergens og Rosenbergs verksteder, antar man at rentene av det statsgaranterte lån, også for såvidt Fredriksstad mek. Verksted angår, for et tidsrum av inntil 5 år, regnet fra lånets utbetaling, bør bæres av staten og dekkes av bevilgningen til nye industrielle tiltak m. v. (kap. 1165).

Lånets løpetid antas overensstemmende med vilkårene av 1936 å burde være 20 år dog således at de 2 første blir avdragsfri. Under hensyn til den foreslåtte rentefrihet og forhøielse av tollgodtgjørelsen finner man at avdragsbeløpet bør medtas sammen med renter av eldre gjeld og rimelige avsetninger når kommunenes eventuelle bidrag i henhold til vilkårenes punkt 4 skal bestemmes. Man finner likeledes at kommunenes forpliktelse til avsetning av skattebeløp bør utstrekkes til å gjelde inntil det statsgaranterte lån i sin helhet er tilbakebetalt. De krav som efter dette vil bli stillet til de interesserte kommuner, antas ikke å gå ut over hvad der, hensett til statens innsats, må ansees rimelig.

Departementet vil, såfremt ingen innvendinger fremkommer fra Stortingets side, anse sig bemyndiget til å garantere for et lån til modernisering av A/S Fredriksstad mek. Verksted, stort kr. 2 095 000 på de tidligere fastsatte vilkår med de lempninger som er antydnet.

Andre verksteder.

Til Tiltakskommisjonen er innkommet en rekke søknader om statsgaranti for lån til skibsverfter, jfr. St. prp. nr. 121 for 1936, side 3. Hittil har følgende verfter fått statsgaranti for moderniseringslån:

A. M. Liaaen Skibsverft, Alesund, jfr. kgl. resolusjon av 6 mars 1936	kr. 50 000
Bodø Skibsverft og mek. Verksted, Bodø, jfr. Stortingsbeslutning av 2 april 1936	» 66 000
A/S Trondhjems mek. Verksted, Trondheim, jfr. Stortingsbeslutning av 30 juni 1936	» 675 000

Samtlige disse lån er nu bragt i orden, og staten står som garantist for beløpene. Departementet finner det ikke for tiden påkrevet å opta forslag om noen endring i vilkårene for disse garantier.

Derimot vil man i nærværende proposisjon opta forslag om støtte til ytterligere ett verksted, nemlig

A/S Langesunds mek. Verksted.

I skrivelse av 5 oktober 1935 søkte A/S Langesunds mek. Verksted om statsgaranti for et lån på inntil kr. 800 000 til bygging av tørdokk for båter på op til 25 000 tonn d.w.

Verkstedet er en fortsettelse av et gammelt treskibsbyggeri og verft. I 1913 blev det overtatt av det nuværende selskap som blev opprettet med en aksjekapital på kr. 75 000. Kapitalen blev i årene 1917—20 forhøiet til kr. 1 064 000. I 1935 blev der tegnet preferanseaksjekapital på kr. 70 000.

Tiltakskommisjonens sakkyndige, ingeniør Per Bjørn-Røli, uttaler i sin betenkning av 28 april 1936 hvori han anbefaler verkstedets søknad:

«Verkstedet har to beddinger, den ene for skib op til 5 000 tonn d.w. og den annen for op til 3 000 tonn, en patentslipp med løfteevne op til 2 500 tonn og en mindre slipp for småbåter. Det er bra utstyrt for reparasjoner av de skib som kan slippsettes. Nybygningsskapasitet ca. 4 000 tonn.

Verkstedet har planlagt anlegg av en tørdokk, stor nok for dokksetning av de større hvalkokerier. Der er like ved verkstedet en bukt som egner sig utmerket for innbygning av dokk, og beliggenheten og naturforholdene gjør at dokken kan bygges meget rimelig.

Som jeg tidligere har hevdet, er der behov for to nye dokker, og jeg har før nevnt at der ved et nytt Nylands verksted bør anlegges dokk med løfteevne ca. 20 000 tonn. Den annen større dokk bør også anlegges på sør eller østlandet, så nær hvalfangstcentret som mulig. Langesunds verksted har allerede hatt adskillig forbindelse med hvalfangstflåten og vil sannsynligvis kunne få dokksetning av en del kokerier som tidligere er gått til utlandet.

Det forutsettes at de eventuelle nyanskaffelser av maskiner etc. som må til for komplettering av de nuværende for å kunne utføre reparasjoner på store skib, kan greies av verkstedet. Anlegget av dokken vil kunne skaffe de arbeidsløse arbeide i lengere tid.»

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v.

Arbeidsstyrken ved verkstedet har i de 3 siste år vært op i 200 mann. Lønningene til funksjonærer og arbeidere har utgjort

i 1935 ca.....	kr. 416 000
i 1936 ca.....	» 384 000
i 1937 ca.....	» 552 000

Regnskapsresultatene har stillet sig således:

1932 overskudd	ca. kr. 53 000
1933 underskudd.....	» » 21 000
1934 —»—	» » 64 000
1935 —»—	» » 11 000
1936 —»—	» » 5 000
1937 overskudd	» 54 760,31

Driftsoverskuddet for 1937 + ytterligere kr. 10 239,69 er i sin helhet avskrevet på en nybygning, så at regnskapet¹ viser et endelig underskudd stort kr. 10 239,69.

Langesunds mek. Verksted har særdeles stor betydning for Langesund kommune. Inntektene for verkstedets funksjonærer og arbeidere utgjorde således i 1933 og 1934 henholdsvis 29 og 33 pct. av byens samlede skattbare inntekt. Kommunens stilling er imidlertid ikke slik at den kan påta sig noen forpliktelser til å holde driften ved verkstedet oppe.

Verkstedets søknad om statsgaranti av 5 oktober 1935 blev anbefalt av Kommissjonen for nye Arbeidstiltak med 5 mot 4 stemmer. Handelsdepartementet fant imidlertid at anlegget av en stor tørrdokk i Langesund burde stilles i 2nen rekke, idet departementet antok at der for de første år fremover vilde være et tilstrekkelig antall store dokker i landet. Finansdepartementet optok i 1936 ikke forslaget om garanti for lån til verkstedet, idet anlegget av tørrdokk i Langesund ikke antokes påkrevet som ledd i fremme av byggingen av store skib. Saken er omhandlet i St. prp. nr. 121 for nevnte år, side 6, 8 og 10.

Ved skrivelse av 25 januar 1937 har verkstedet fornyet sin søknad. Det heter i skrivelseren bl. a.:

«Efterat dokkprosjektet blev beregnet, er materialprisene steget og vil antagelig også arbeidslønningene gå opover en del. Vi har derfor nu for å kunne komme ut med det beregnede beløp, kr. 800 000, regnet med en dokklengde av 160 m. istedenfor som tidligere 170 m. Selv med denne dokkstørrelse kan jo flertallet av de større norske båter dokksettes.

For at saken kunne fremmes hurtig, og det hele bli enklere, vil vi foreslå at her dannes et særskilt aksjeselskap for dokken, hvorved kommunen og verkstedet blev aksjonær i forhold til hvad hver part yder av tomteverdier m. v., og kan da Staten få 1ste prioritet uten langvarige forhandlinger med de tidligere panthavere i verkstedets anlegg.»

¹ Følger som utrykt bilag.

Langesunds formannskap meddeler i skrivelse av 4 februar 1937¹ at kommunen, da den har innsett at stillingen for verkstedet i lengden vil være uholdbar, hvis dokkspørsmålet ikke kan løses tilfredsstillende, har avstått et verdifullt havneområde til dokkanlegg. Det heter videre i skrivelseren:

«Skatteinntektene fra verkstedets funksjonærer og arbeidere utgjør ca. 40 pct. av Langesund kommunes samlede skatteinntekter. Også fra nabokommunene Bamble og Stat-helle er der mange folk som er beskjeftiget ved verkstedet, og i begge disse kommuner er der stor arbeidsledighet. Særlig i Vest Bamble er de økonomiske forhold utrolig dårlige.»

Kommisjonen for nye Arbeidstiltak har avgitt innstilling i saken den 29 april 1938.¹ Kommisjonen anfører bl. a.:

«Av de momenter som først og fremst taler for bygning av tørrdokk i Langesund, er at verkstedet ligger beleilig til for skibsfarten. Dessuten blir det ualmindelig billig å bygge tørrdokken da der ved siden av verkstedet går inn en liten bukt som passer til dokk. Efter de opplysninger som foreligger, vil man her få en tørrdokk for en tredjepart eller fjerdepart av hvad en flytedokk av tilsvarende størrelse vil koste.

Hvad de økonomiske forhold i Langesund angår, så er disse i nokså høi grad avhengig av driften ved verkstedet. Denne kommune har ennu mindre bæreevne enn de bykommuner som tidligere har fått støtte til sine skibsverfter. Hvis man i et tilfelle som dette også skal legge vekt på de sociale hensyn, taler det til fordel for at dokken bør bygges.

I skrivelse av 22 august 1937 antyder verkstedet at der kan dannes et eget selskap for dokkens vedkommende. Det er mulig at det kan gjøres, men Kommissjonen mener at dokken bør knyttes så nær til verkstedet som mulig, og man tviler på at det vil være formålstjenlig å oprette et eget selskap for dokken. Man antar at kommunen bør yde sin del av tomtens vederlagsfritt slik at det statsgaranterte lån får 1ste prioritets pant i dokken og forøvrig pant i verkstedet efter de nuværende kreditorer.»

Kommisjonen anbefaler enstemmig den søkte statsgaranti for lån på kr. 800 000 og foreslår en avviklingstid på 20 år.

Handelsdepartementet har i skrivelse av 7 mai 1938¹ sluttet sig til Kommissjonens anbefaling.

Nærværende departement vil under henvisning til de avgitte uttalelser foreslå at departementet bemyndiges til å garantere for et lån, stort kr. 800 000 til bygging av tørrdokk ved Langesunds mek. Verksted. Som verkstedets stilling er, antar man at lånet bør være avdragsfritt i de første 2 år og derefter betales tilbake i løpet av 18 år. Det tør dessuten vise sig påkrevet at departementet i an-

¹ Følger som utrykt bilag.

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v.

leggstiden, dog ikke utover et tidsrum av 2 år, dekker renteutgiftene av bevilgningen til industrielle tiltak. Da man ikke har hatt anledning til å forhandle med de eldre pant-havere, har departementet ikke for nærværende kunnet ta standpunkt til om der bør dannes eget selskap for dokken. Man vil foreslå at dette spørsmål står åpent og at bemyndigelsen gis i det vesentlige på følgende vilkår:

1. Det statsgaranterte lån sikres ved 1ste prioritets pant i dokken og dokkområdet og eventuelt ved pant efter de nuværende tinglyste heftelser i A/S Langesunds mek. Verksteds samtlige eiendommer. Pantset-telsen skal omfatte maskiner og alt til-behør samt alle forsikringsbeløp.
2. Langesund Kommune avstår vederlagsfritt en nærmere bestemt del av havneområdet til anlegg av dokken.
3. Lånet henstår avdragsfritt i inntil 2 år og avdras derefter i løpet av høist 18 år efter en plan som skal godkjennes av Fi-nansdepartementet. Renten må ikke over-stige 1 pct. over Norges Banks veksel-diskonto til enhver tid. Det er forutset-ningen at staten betaler rentene av lånet i anleggstiden, dog ikke utover et tidsrum av 2 år.

Andre forhold som har betydning for skibs-byggingens lønnsomhet.

Skibsbyggingsutvalget, Tiltakskommisjonen og Handelsdepartementet har fremholdt at det ikke er tilstrekkelig for å gjøre vår skibs-byggingsindustri konkurransedyktig at verk-stedene blir modernisert og utstyrt med store beddinger. Det må iallfall for den vanskelige overgangstid treffes også andre foranstalt-ninger for å gjøre deres virksomhet lønnsom. Tiltakskommisjonen har således gitt uttrykk for at bl. a. følgende faktorer må ordnes, før våre skibsbyggerier kan bli konkurransedyk-tige: kredittspørsmålet, tollgodtgjørelsen til skibsbyggeriene, skiftordningen og utdanning av fagarbeidere. Jfr. St. prp. nr. 121 for 1936, side 4—5.

Kommisjonen har anført at når den enstem-mig anbefaler statsgaranti for lån til skibs-byggeriene, er det ut fra den uttrykkelige for-utsetning at de ovennevnte faktorer må bli tilfredsstillende ordnet. I motsatt fall mener Kommisjonen at det vilde være en tvilsom nytte å modernisere verkstedene.

Kredittspørsmålet.

Forklaringen på at så mange av nybyg-gingskontraktene går til utlandet, ligger for en del i at de utenlandske verksteder har kunnet by bestillerne betydelig gunstigere

kredittvilkår enn det har vært mulig å gi dem her hjemme. Verkstedenes stilling har ikke vært slik at de har kunnet ta pantelån i skibene.

Det har siden 1928 ved hjelp av S t a t e n s Skibsfond vært utrettet adskillig for fi-nansiering av nybygginger. Fondet yder lån på skib som bygges i Norge mot 2nen priori-tets pant, i almindelighet med 20 pct. av byggesummen, efter 1ste prioritetslån på 50 pct. Renten var oprinnelig 5½ pct., men har siden 1 juli 1934 vært midlertidig nedsatt til 5 pct.

Inntil 1 mars 1938 er der i alt bevilget lån på 84 skib med kr. 15 197 746. For disse skib var den samlede kontraktsum kr. 72 366 865. Av de 84 lån var 24 på tilsammen kr. 6 211 182 ennå ikke utbetalt pr. 1 mars 1938. En del av disse lån vil heller ikke bli benyttet, men da bevilgningen var forutsetningen for at byggekontraktene kom i stand, har de allike-vel gjort sin nytte. Da dessuten flere lån-tagere har innfridd sine lån av Skibsfondet før de var kontraktmessig forpliktet til det, har det foreløbig ikke vært nødvendig å gjøre bruk av den bemyndigelse Stortinget i 1936 og 1937 gav til å skaffe fondet ytterligere midler ved å la det opta lån mot statsgaranti for tilsammen 5,5 mill. kr. Fondets midler økes forøvrig derved at det fra 1 juli 1936 til-legges renteavkastning av sine kapitalmidler.

Finansieringen av nybyggingen har ellers vesentlig vært ordnet gjennom de private skibshypotekinnretninger og bankene. Norges Bank har også ved lån på forretningsmessig grunnlag og for kortere perioder søkt å sikre nybyggingskontrakter for norske verksteder.

D e p a r t e m e n t e t antar at den utlåns-virksomhet som siden 1928 har vært drevet med Statens Skibsfonds midler i adskillig grad har bidratt til å holde virksomheten i gang ved de norske verksteder og man vil fortsatt ha sin opmerksomhet henvendt på kredittspørsmålet. Departementet vil fra 1 juli 1938 og inntil videre foranledige renten for samtlige lån av Skibsfondet, både de løpende og frem-tidige, nedsatt fra 5 til 4½ pct.

Forhøielse av tollgodtgjørelsen.

Den nugjeldende tolltariff inneholder i § 13 følgende bestemmelse om tollgodtgjørelse for bygging og reparasjoner av skib:

«Innenlandske verksteder tilståes efter Toll-departementets nærmere bestemmelse følgende godtgjørelse ved bygging av nye skiber og reparasjoner, oppussing eller ombygging av eldre skiber eller reparasjon eller ombytning av enkelte deler i disse:

- a. ved bygging av nye skiber 4 pct. av far-tøienes salgssum for damp- og motorski-

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v.

ber over 75 registertonn brutto samt hvalfangstfartøier, uansett størrelse, og 2 pct. av salgssummen for damp- og motorskiber av mindre drektighet og seilskiber, for såvidt de er minst 50 registertonn brutto, dog således at godtgjørelsen blir å forminske med en tredjedel for dampskiber, hvis hovedmaskiner og hovedkjeler samt for motorskiber, hvis hovedmaskiner innsettes i utlandet;

- b. ved reparasjoner m. v. av eldre skiber 3 pct. av reparasjonsomkostningene for skiber over 75 registertonn brutto samt hvalfangstfartøier, uansett størrelse, dog kun av det beløp som overstiger kr. 1 000.

Tolldepartementet kan forlange opplysninger om anvendelse av materialer og gjenstander, som i tilfredsstillende form og kvalitet tilvirkes innenlands, men er innført fra utlandet, og ved beregning av godtgjørelsen gjøre fradrag i salgssummen eller i reparasjonsomkostningene for sådanne materialers eller gjenstanders verdi.»

I skrivelse til Finansdepartementet av 26 oktober 1935 reiste Skibsbyggerienes Landsforening spørsmålet om forhøielse av de gjeldende satser for tollgodtgjørelsen fra 4 og 2 til 7 og 3,5 pct. for bygging og fra 3 til 5 pct. for reparasjoner av skib.¹ Forhøielsen blev av Landsforeningen begrunnet med at tollgodtgjørelsen bør motsvare den toll som verkstedene vilde ha erlagt, om samtlige til nybygging og reparasjoner medgåtte varer blev innført fra utlandet.

Kommisjonen for nye Arbeidstiltak anbefalte den 5 juni 1936 enstemmig at Landsforeningens søknad måtte bli imøtekommet. Departementet optok spørsmålet i de hemmelige tolltariff-proposisjoner for 1936, side 9 og for 1937, side 2—6, men fant den gang ikke å kunne fremsette forslag om noen forhøielse av de gjeldende satser.

Skibsbyggerienes Landsforening har derefter fremsatt krav om en «utjevningsspremie» for nybygginger og reparasjoner på henholdsvis 6 pct. og 4,5 pct. i tillegg til den gjeldende tollgodtgjørelse.

Til bedømmelse av spørsmålets finansielle rekkevidde hitsettes en oppgave over utbetalt tollgodtgjørelse til norske skibsbyggerier i budgettårene 1930/31 til 1936/37:

	Nybygging	Reparasjon	Ialt
1930/31	1 149 497	723 491	1 872 988
1931/32	437 675	427 510	865 185
1932/33	216 292	435 953	652 245
1933/34	176 591	493 983	670 574
1934/35	328 570	512 277	840 847
1935/36	565 669	605 908	1 171 577
1936/37	775 968	695 094	1 471 062

¹ Ved skrivelse av 29 oktober 1936 har Landsforeningen søkt om forhøielse av satsene til henholdsvis 10 pct. for nybygging og 6 pct. for reparasjoner.

En forhøielse som anbefalt av Kommisjonen for nye Arbeidstiltak vilde i 1936/37 bevirket en mindre inntekt under kap. 2011, tollintrader, på ca. kr. 1 045 000.

Tollgodtgjørelsens betydning for de verksteder som er nærmere omhandlet i dette forelegg fremgår av følgende tabell:

Bergens mek. Verksteder			
	Nybygging	Reparasjon	Ialt
1935	kr. 2 847	kr. 50 957	kr. 53 804
1936	» 0	» 43 036	» 43 036
1937	» 30 393	» 49 896	» 80 289

Rosenberg mek. Verksted			
	Nybygging	Reparasjon	Ialt
1935	kr. 0	kr. 11 730	kr. 11 730
1936	» 43 497	» 17 294	» 60 791
1937	» 107	» 17 460	» 17 567

Fredriksstad mek. Verksted			
	Nybygging	Reparasjon	Ialt
1935	kr. 23 059	kr. 6 356	kr. 29 415
1936	» 159 454	» 16 166	» 175 620
1937	» 251 142	» 3 265	» 254 407

En forhøielse som anbefalt av Tiltaks-kommisjonen vilde for 1937 bevirket følgende merinntekt for de 3 verksteder:¹

Bergens mek. Verksteder ca.	kr. 57 000
Rosenberg mek. Verksted ca.	» 12 000
Fredriksstad mek. Verksted ca.	» 191 000

I tolltariff-proposisjonen for 1937 er redegjort for tollgodtgjørelsens historie. Som der nevnt kan man, skjønt den godtgjørelse som fastsettes alltid til en viss grad vil være skjønsmessig, skjelne mellom følgende stadier i beregningsgrunnlaget:

1. Godtgjørelse for den toll som gjennomsnittlig erlegges av de fra utlandet innførte gjenstander som er medgått til bygging, reparasjoner m. v.
2. Godtgjørelse for den fordyrelse som skyldes toll på varer som verkstedene kjøper av innenlandsk tilvirkning.
3. Godtgjørelse for den forøkelse i omkostningene som beskyttelsestollen har bevirket gjennom høiere lønninger m. v.

Tollgodtgjørelsen i henhold til de gjeldende satser dekker gjennomgående toll etter punkt 1, derimot ikke fordyrelsen på innenlandske varer etter punkt 2. Man har imidlertid tidligere — i 1912 — forhøiet satsene med den begrunnelse at de skulde dekke beregnet toll også av de innenlandske anskaffelser. Forhøielse som anbefalt av Tiltaks-kommisjonen vilde således for såvidt den ikke går ut over godtgjørelse etter punkt 2, betegne

¹ Det er da bortsett fra eventuell mer-beskjef-tigelse på grunn av bedret konkurranseevne ved økning av tollgodtgjørelsen.

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v.

en gjeninnførelse av det i 1912 benyttede beregningsgrunnlag.

Departementet har av hensyn til de store nasjonale interesser som knytter sig til gjenreisningen av vår skibsbyggingsindustri funnet i noen grad å burde imøtekomme kravet om forhøielse av tollgodtgjørelsen. Av finansielle grunner finner man imidlertid ikke å kunne forhøie satsene med 75 pct. for nybygninger og 66 $\frac{2}{3}$ pct. for reparasjoner, således som anbefalt av Tiltakskommisjonen, men er blitt stående ved forhøielse med henholdsvis 50 pct. og 33 $\frac{1}{3}$ pct. således:

på nybygning i almindelighet .. fra 4—6 pct.
 på nybygning av små skib. » 2—3 »
 på reparasjoner » 3—4 »

Forslag til endring av tolltariffens § 13 overensstemmende hermed, er fremsatt i årets tolltariffproposisjon.

For budgettåret 1936/37 vilde en forhøielse som nevnt ha bevirket en mindreinntekt under kap. 2011 av ca. kr. 620 000.

Skiftordningen.

Verkstedsoverenskomstens § 17 inneholder følgende bestemmelse:

«Hvor der arbeides dobbelt skift, betales nattskiftet som for overtids- og nattarbeide.»

For overtids- og nattarbeide gjelder følgende tilleggsprocenter til lønssatsene:

«Arbeide i de 5 første virkedager i uken betales med 25 pct. for de to første arbeidstimer. Forøvrig med 50 pct.

Arbeide på lørdager og dager før helligdager efter den ordinære arbeidstid og arbeide på søn- og helligdager inntil siste helligdagsaften kl. 22 betales med 100 pct.

For overtidsarbeide på skift, som utløper før bedriftens ordinære arbeidstids utløp lørdag midag, betales dog fra skiftets utløp til lørdag middag bare 50 pct.

For avbrutt nattarbeide, hvorved forståes arbeide, som forlanges påbegynt kl. 21 eller senere, og før kl. 4, betales 100 pct. inntil kl. 4, derefter 50 pct. til den ordinære arbeidstids påbegynnelse.

For arbeide, som påbegynnes kl. 4 eller senere, og går over i den ordinære arbeidstid, betales 50 pct. inntil denne tids begynnelse.»

De tilsvarende bestemmelser i de svenske og danske overenskomster muliggjør en mere effektiv utnyttelse av verkstedenes maskiner og produksjonskapasitet, jfr. St.prp. nr. 121 for 1936, side 5, 9 og 12.

Efterat der gjennom Socialdepartementet var innhentet uttalelse fra Chefinspektøren for arbeidstilsynet, anbefalte Finansdepartementet overfor Socialdepartementet at der under forhandlinger om ny tariffavtale for verkstedsindustrien måtte bli optatt til drøftelse spørsmålet om lempninger i tariffavtalen, forsåvidt angår skiftordningen ved

skibsbyggeriene. Uttalelse fra Chefinspektøren bilagt med uttalelser fra de Mekaniske Verksteders Landsforening og Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund følger som uttrykt bilag.¹ Som det vil sees er det fra arbeidervernlovens side intet til hinder for innførelse av skiftordning i verkstedsindustrien.

Spørsmålet er for nærværende ikke løst, men departementet har under arbeidet med støtten til skibsbyggeriene, fått et bestemt inntrykk av at der nu efterhvert på de forskjellige hold er vokset frem en forståelse av at den norske verkstedsoverenskomsts bestemmelser om arbeide i skift er mindre hensiktsmessige forsåvidt skibsbyggeriene angår, og at en forandring i disse forhold er nødvendig, hvis den norske skibsbyggingsindustri skal gjenreises og kunne hevde sig i konkurransen. Det er departementets forutsetning for støtten at der foretas rimelige lempninger i de nuværende bestemmelser om skiftordningen.

Oplæring av fagarbeidere.

Ved skrivelse av 25 august 1936 anmodet man Kirkedepartementet om å opta spørsmålet om opplæring av fagarbeidere til skibsbyggingsindustrien til behandling, herunder også spørsmålet om utvidelse av Statens Teknologiske Institutt og forskolene for jern- og metallarbeidere. Kirkedepartementet har avgitt uttalelse den 15 desember 1936¹, bilagt med skrivelser fra Statens Teknologiske Institutt og Yrkesopplæringsrådet for håndverk og industri.¹ Gjennom Handelsdepartementet har man også mottatt uttalelse fra Skibsbyggerienes Landsforening og fra Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund, henholdsvis av 26 februar og 8 april 1937.¹

Skibsbyggerienes Landsforening gjør oppmerksom på at antallet av læregutter ved skibsbyggeriene er øket, således at der om 3—4 år vil bli en del tilgang på unge faglærte arbeidere.

Departementet vil fortsatt ha sin oppmerksomhet henvendt på betydningen av å sikre skibsbyggeriene faglært arbeidskraft.

Under henvisning til det anførte vil man anbefale at Finansdepartementet bemyndiges til å garantere for følgende lån i det vesentlige på de vilkår som er antydnet foran under behandlingen av de enkelte verksteder:

Til A/S Bergens mek. Verk-	
steder	kr. 1 500 000
Til A/S Rosenberg mek. Verk-	
sted	» 1 050 000

Overføres kr. 2 550 000

¹ Følger som uttrykt bilag.

Om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder m. v.

	Overført kr. 2 550 000
Til A/S Fredriksstad mek. Verksted	» 2 095 000
Til A/S Langesunds mek. Verksted	» 800 000
	Kr. 5 445 000

Man foreslår følgende vilkår gjort gjeldende for samtlige lån:

1. Så lenge det statsgaranterte lån løper skal der ikke utbetales utbytte til selskapets aksjonærer uten Finansdepartementets samtykke. Lønn og annen godtgjørelse til styremedlemmer og funksjonærer skal godkjennes av departementet.
2. Selskapet underkaster sig i garantitiden den kontroll som departementet finner ønskelig.¹ Utgiftene hermed dekkes av selskapet.

¹ For A/S Rosenberg mek. Verksteds vedkommende se side 7, spalte 1, punkt 6.

Departementet vil søke å bistå verkstedene med optagelse av de statsgaranterte lån på rimelige vilkår. Lykkes det å opnå lån til 4½ pct. (1 pct. over diskontoen), blir rentebelastningen på kap. 1165, under forutsetning av full utbetaling av lånene ca. kr. 220 000 i de første 2 år.

Det er forutsetningen at verkstedene stilles en bestemt kortere frist for å ta standpunkt til, om de vil benytte sig av statsgarantien på de foreslåtte vilkår.

I henhold hertil skal departementet

innstille:

At Deres Majestet vil bifalle og underskrive et fremlagt utkast til proposisjon til Stortinget om endring i vilkårene for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder, Rosenberg mek. Verksted og Fredriksstad mek. Verksted samt om statsgaranti for lån til anlegg av tørdokk ved Langesunds mek. Verksted.

Vi HAAKON, Norges Konge,

gjør vitterlig:

Stortinget innbys til å fatte følgende

beslutning:

1. Finansdepartementet bemyndiges til på Statens vegne å stille garanti for lån til A/S Bergens mek. Verksteder på inntil kr. 1 500 000, A/S Rosenberg mek. Verksted på inntil kr. 1 050 000, A/S Fredriksstad mek. Verksted på inntil kr. 2 095 000, A/S Langesunds mek. Verksted på inntil kr. 800 000, i det vesentlige på de vilkår som er omhandlet i Finansdepartementets foredrag av 20 mai 1938.
2. Stortinget samtykker i at renter av inntil kr. 4 895 000 av de statsgaranterte lån til nevnte verksteder inntil utløpet av de tidsrum som er foreslått i foredraget, bæres av Statskassen og utgiftsføres under kap. 1165, Nye industrielle tiltak m. v.
3. Stortingets beslutning av 13 juli 1936 om garanti for lån til A/S Bergens mek. Verksteder, A/S Rosenberg mek. Verksted og A/S Fredriksstad mek. Verksted bortfaller. Finans- og Tolldepartementets innstilling følger i avtrykk.

Gitt på Oslo slott 20 mai 1938.

Under Vår hånd og rikets segl

HAAKON

(L. S.)

Johan Nygaardsvold

B. Rolsted